

... Збудував я, люди, Храм оцей Високий.
В ньому Бог єдиний – то Циганське Слово...
Лекса Мануш

№ 4 (131)

СЕРЕДА,
14 ЧЕРВНЯ 2006 РОКУ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ ДВОТИЖНЕВИК ROMANIA

РОМСЬКІ НАРОДНІ ВІСТІ
МАНУШАНО РОМАНО НЕВИПЕ

Ціна двогвірна

• ПОЛІТИКА • СВІТ • ПРАВО • КУЛЬТУРА • МИСТЕЦТВО •

Ромська мова вимагає кодифікації

Романі чгіб мангел кодифікація

На фоні мовного протистояння в Україні, коли всі проблеми суспільства у деяких східних областях зводяться до вимог впровадження російської мови другою державною, питання, пов'язані з мовами інших національних меншин, залишаються поза увагою.

Це, в першу чергу, стосується ромської мови. Тим більше це образливо, що 15 травня 2003 року під тиском ззовні та зсередини, Верховна Рада України ухвалила закон № 804-IV "Про ратифікацію Європейської Хартії регіональних мов або меншин". Цей закон викреслив зі списку мов, яким необхідна державна підтримка, разом із деякими іншими мовами, і ромську.

Чому саме зараз це питання постає дуже гостро?

Закінчився навчальний рік. У всіх школах, де навчаються ромські діти, розповсюджена нова Програма вивчення ромської мови та літератури, підготовлена С.Єрмошкіним, О.Смирновим, І.Мисик та З.Кондур. У цій Програмі для 12-річної школи подаються рекомендації з планування факультативного вивчення ромської мови.

Однак, як відомо, ромська мова й досі не кодифікована, тобто немає єдиного мовного стандарту, про що ми вже неодноразово писали. На це ж наголошує у бесіді з журналістами, вміщеній у сьогоднішньому номері газети, і директор Ужгородської ЗОШ № 13 Мар'яна Савко.

Чому ж держава, яка має в своєму розпорядженні величезну кількість наукових інститутів, кафедр з мовознавства, спеціалістів-філологів, які б могли до-

Випускники Ужгородської ЗОШ № 14

помогти носіям цієї мови привести ромські діалекти України до єдиного стандарту, нічого для цього не робить? Деякі ж інші європейські країни вже упорядкували на державному рівні ромську мову. Адже саме з упорядкування мови пов'язаний і розвиток літератури, ЗМІ, книговидавництва тощо.

За нашими спостереженнями, в Україні існують кілька великих мовних груп, за які свого часу говорив ще академік О.П.Бараніков. Тобто мова ромів лівобережної України має специфічні особливості у вимові, а значить, і у письмі, порівняно з мовою "правобережних" ромів. Це закріплено навіть у назвах цих груп: перші - це "русицькі" роми, а другі - "роми-серви". Території, які ввійшли до складу України в 1939 році, мають свої особливості, ці роми й досі називаються "польські роми". На цій території, приєднаній до України, - в Закарпатській області також, проживає значна група ромів так званого "карпатського ареалу".

Таким чином, ми бачимо, наскільки актуальна ця проблема.

Важлива вона ще з одного

боку. Втрачається лексичний запас ромської мови. За нашими спостереженнями, покоління учнів, які наразі навчаються в школах, знають уже на 15 відсотків менше одвічних ромських слів, ніж їхні батьки. Тобто ще два-три покоління, і ми будемо навчатися ромській мові. Це вже сталося в Угорщині - угорські роми, у своїй більшості, розмовляють угорською, забуваючи рідну. Сьогодні угорський уряд вводить у школи факультативи з вивчення ромської мови, проте це не дає значних результатів, адже мова всмоктується з молоком матері й вивчається змалечку в сім'ї.

Ряд ромських організацій України, а через них і широка ромська спільнота, б'ють тривогу з цього ж приводу: втрачається мова народу! А ми бачимо, які конфлікти можуть виникати на мовній основі... Ось чому роми вимагають від держави - приділити увагу їхній мові і хоча б розпочати вивчення питання кодифікації ромської мови, оскільки це одна з найактуальніших проблем ромського життя.

Євгенія Навроцька

Вітання! Драгостис!

Шеф-редактору
газети "Романі Яг"
п. Аладару Адаму

Шановний пане Аладаре!
Від імені Асоціації національно-культурних об'єднань України і особисто від себе щиро вітаємо Вас і всіх співробітників газети з Днем журналіста.

Роль засобів масової інформації у суспільстві важко переоцінити. Вони насичують суспільство киснем інформації і забезпечують зворотний зв'язок між різними спільнотами та органами державної влади. Але коли йдеться про національні меншини, значення ЗМІ особливо зростає. Збереження і розвиток культурної самобутності національних меншин у сучасному суспільстві потребує відповідної комунікаційної інфраструктури. Без неї вони можуть просто розчинитися у се-

редовищі масової культури. Сприяючи відкритому обміну думками, пропагуючи гуманістичні цінності і поширюючи різноманітну інформацію про свій етнос, газета робить значний внесок у становлення в Україні громадянського суспільства, утвердження в ньому атмосфери поваги до людини, міжетнічної толерантності та порозуміння.

Бажаю всім творчого натхнення, невичерпної енергії, яскравих матеріалів на шпальтах газети, бажання й далі працювати в ім'я Людини і міжнародної злагоди у нашому суспільстві.

З повагою,
народний депутат України,
президент Асоціації
національно-культурних
об'єднань України
Олександр Фельдман

ЕКСПРЕС-ІНТЕРВ'Ю ПО ЗАКІНЧЕННІ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Що візьмете в майбутнє життя, що залишите в минулому?

Со тумен лена андо англуніпе
дживіпнаско, со ачілас андо палуніпе?

Завершився навчальний 2005/2006 рік. Він був складний як з політичних, так і соціальних змін у нашому суспільстві. Усі ці події прямо чи побіжно відбивалися на сфері діяльності навчальних закладів.

Наразі в Україні завершуються випускні та перевідні іспити учнів шкіл. Випускники обмірковують своє минуле і планують своє майбутнє.

У школах проходять і останні педради, на яких підбиваються підсумки минулого навчального року й аналізуються досягнення і недоліки, а також ставляться нові завдання на наступний навчальний рік.

Пропонуємо читачам експрес-інтерв'ю педагогів та учнів ромських шкіл з цього приводу. Всім їм було поставлено два питання: що б вони взяли з собою у майбутнє, а що залишили би в минулому?

Золтан Йосипович Сільваші,
директор ЗОШ І-ІІ ступенів
№ 14 м.Мукачеве.

- Цей рік був успішним для нашої школи. Було чимало спонсорів, які допомогли у поліпшенні її матеріального становища. Зокрема, це - швейцарський фонд FORZA (Швейцарське бюро розвитку в Україні), угорський фонд та Мукачівський мський відділ освіти тощо.

(Закінчення на 3 стор.)

ROM-ПРЕС

Буш відмінив візит в Україну?

Президент США Джордж Буш відмінив свій візит в Україну, який планувався на кінець червня. Як повідомляють західні ЗМІ, натомість Дж. Буш відвідає Будапешт, де візьме участь у святкуванні 50-річчя угорського повстання проти присутності СРСР. Він вважає, що зараз не найкращий час для його візиту в Україну. Про це повідомив на брифінгу прес-секретар президента США Тоні Сноу.

На Рівненській АЕС запущено четвертий блок

Після закінчення ремонту відновлена генерація електроенергії на четвертому блоці Рівненської АЕС, повідомили в Держатомрегулюванні України. Блок був зупинений вночі 2 червня для усунення дефекту в системі охолодження.

СПУ: ми не домагаємося посаг

Лідер Соціалістичної партії України Олександр Мороз виступає за представлення в структурі влади тих політичних сил, які можуть забезпечити політичний баланс і стабільність. Про це він заявив в прямому ефірі телеканалу "Н+1".

Перу й Україна уклали угоду про дружбу

Представники Перу й України обмінялися ратифікаційними грамотами угоди про дружбу і співпрацю, підписаними 15 липня 2004 року, повідомило перуанське Міністерство закордонних справ.

Альянс пропонує Україні "конкретну допомогу"

Міністри оборони країн-членів НАТО високо оцінили представлення в Брюсселі "Білу книгу", присвячену оборонному аналізу України, і заявили про намір продовжити роботу з підтримання проведення в Україні реформ в секторі оборони і безпеки.

Україна на порозі "політизованого конфлікту" з НАТО

Генеральний секретар НАТО Яап де Хооп Схеффер шкодує з приводу політизування ситуації навколо міжнародних навчань "Сі Бриз - 2006". "Стосовно демонстрації в Криму, то хотів би зазначити, що це питання обговорювалося на спеціальному засіданні", - підкреслив він.

Польща підтримує Україну на шляху в ЄС

Польща підтримуватиме вступ України в ЄС і НАТО, заявила міністр закордонних справ Польщі Анна Фотига. "У своїй діяльності на міжнародній арені ми будемо підтримувати вступ України в ці структури", - сказала міністр на прес-конференції.

Датський уряд має визнати ромів як національну меншину

Рада Європейського комітету проти расизму (ECRI) настійно рекомендує датському уряду "розпізнавати ромів як національну меншину згідно з відповідною Угодою". Ця проблема порушується ще починаючи з 2001 року, коли вона обговорювалася з тодішнім прем'єр-міністром Данії паном Расмасеном.

"Ромі і проблеми тотожностей"

Дослідник ромської мови і культури Адріан Марш, який проводить свої дослідження в Стамбулі (Туреччина), Каїрі (Єгипет) та на Кіпрі, а також координатор Інституту вивчення ромів при Геттенбурзькому університеті, дослідник-ромолог університетського коледжу Троллеттен (Швеція) Елін Бергер видали книгу "Ромі і проблеми тотожностей", у якій зібрили й систематизували найцікавіші дослідження з ромології - як свої, так і відомих ромологів світу: Томаса Актона, Яна Ганкока, Гелени Марушакіної, Веселіна Попова, а також учених молодого покоління, які займаються ромською історією, культурою, мовою.

Тема видання дуже широка: яка роль вчених у зміні ситуації з ромами в світі? Як історичні та сучасні впливи міжнародної спільноти на емансипацію ромів? Що ми знаємо про походження ромів і яким є сучасний погляд на нього? Проблеми "переписання" деякими вченими ромської історії? Як шляхи пропонують учні до кращого пізнання ромського етносу, його сучасного життя? Як зберегти мову цього унікального народу?

Автори-дослідники пропонують ще чимало цікавих і актуальних питань.

Книга "Ромі і проблеми аналогії" - перша, видана англійською мовою. Вона, до того ж, має намір привертати увагу європейської спільноти до ситуації з ромами в Туреччині та на Близькому Сході, оскільки приклади, наведені вченими, спираються, в основному, на факти, взяті з цього регіону.

Міжнародна конференція в Будапешті

Нещодавно в столиці Угорщини відбулася дводенна міжнародна конференція: "Європа на перехресті конфлікту меншин як загроза світу чи поштовх для можливостей місцевої влади?" Організувала конференцію Асоціація місцевих агентств демократії. Головною метою її стало обговорення: що громадяни Європи й місцева влада кожного міста у всіх країнах можуть внести у створення нової Європи? Чим місцева влада може допомогти творчим людям, які вона використовує їхні таланти, що вона робить для того, щоб громадянин відчував себе справді потрібним не лише своїй родині, а й місту, країні і, врешті-решт, усій Європі.

Двостороннє табу, або Роми Фінляндії Дуерігенгеро табу, вай Рома анда Фінляндія

■ Проживають роми у Фінляндії з XVI століття. Як вважають дослідники, їх налічується в цій державі близько 10 тисяч осіб. Більшість із них проживають у містах Південної Фінляндії. Роми на сьогодні є одними з найбільш дискримінованих громадян як у цій, так і в інших скандинавських країнах.

Ромки Фінляндії

Конституція цієї держави забороняє расову дискримінацію. Однак у повсякденному житті її прояви все ще існують. Дослідження, які були проведені Міністерством освіти соціальних справ і здоров'я Фінляндії, кілька років тому показали, що роми відчувають дискримінацію майже щоденно. А ромські жінки відчувають на собі подвійну дискримінацію, яка базується на родових стосунках етнічної належності та їхньому одязі.

Однак діти ромів досягають значного успіху в навчанні, оскільки навчання з 1989 року у школах ведеться ромською мовою. Є кілька ромів, які обрані до місцевих рад й у муніципальні органи управління. Близько десяти ромських випускників шкіл навчаються в університеті.

Найвідоміші ромські музиканти - це Аннелі Саріта і "Хороль танго" Саска Міккаліо. А найвідоміші письменники - Веїдžo Балтзар і Киба Ламберг. Про що ж пишуть ці автори? Чи відкриті для ромів двері так само легко, як і для інших громадян? Так, ці двері відкриті, - каже 49-річна Киба Ламберг й 63-річний Веїдžo Балтзар, - але для ромів і неромів вони різко відрізняються. Перша книга Ламберг називалася "Чорний метелик", з'явилася вона в 2004 році й була першим в історії фінської літератури твором, написаним про ромів безпосередньо ромом. У своїй книжці Киба Ламберг уперше зламала давнє табу свого племені - закон мовчання. Продовження цього роману "Повіненчі крила" планується вийти у світ восени наступного року.

Табу залишаються укорінені-

ми в культурі ромів. Ламберг зауважує, що зміни стосунків просуваються повільно і у самому світі ромів - зокрема в родині, де старше покоління продовжує дотримуватися старих традицій і нині. "Дискримінація є з обох боків. До ромів завжди упереджено ставляться, незалежно від їхнього становища у суспільстві. Роль чоловіка й жінки у ромському суспільстві неоднакова. Молоде покоління ромів усвідомлює, що якщо хочеш жити у Фінляндії ("це моя країна, оскільки ми не маємо своєї власної держави"), то необхідно змінюватися, як цього вимагає суспільство. А це неможливо без освіти. Для того, щоб більше ознайомити батьків з цими вимогами, необхідно більше наполегливості й терпіння".

Ламберг планує балотуватися у депутати парламенту, які відбудуться наступного року як незалежний депутат Лівого союзу.

"Якщо ми будемо мати президентом жінку з темним кольором шкіри, то підемо досить далеко", - зауважує Ламберг, яка має власну художню галерею у містечку Калло неподалік Гельсінкі.

Веїдžo Балтзар народився поблизу міста Куопіо, має довгу літературну кар'єру. В його творчому доробку є романи, п'єси, поезія і кіносценарії. І ця його унікальна творчість має великий потенціал. Він згадає 1968 рік, коли вийшов його перший роман "Палаюча дорога". Тоді йому не дозволялося навіть зайти у

ресторан. Нині - це цілком інший світ. Незважаючи на прихований расизм, двері ресторанів відчинені, якщо ви маєте достатньо грошей. Роми вищих каст упереджено ставляться до ромів нижчої. Молодь відчуває незадоволення через це.

Балтзар пишається своїм ромським походженням. Він не хоче забути своє дитинство мандруючого рома, коли кочував у гужових фургонах. Істинна культура ромів включає жорсткий кодекс правил поведінки. Маленькі діти перебувають у привілейованому становищі, слово старійшини завжди закон, молоді жінки в сім'ї посідають вторинні ролі. "Ромі мають свої табу, але не розголошують їх навіть тоді, коли вони змінюються. Ці заборони стосуються сімей, родів і стосунків між чоловіком і жінкою та їхньої ролі у суспільстві. Роми ніколи не говорять про розлучення". У культурі ромів шлюб - це драма між чоловіком і жінкою, яку інші не розуміють. Це ж поняття стосується і кровної помсти, яка надзвичайно викривлена у засобах масової інформації.

Для Балтзара вендета - це аспект західних проявів кримінальних дій. Ром Веїдžo уявляє вендету як засіб захисту своєї сім'ї від образ, приниження, дискримінації. "Ми ж, у цілому, такі самі люди, як й інші, і відображаємо як благополуччя, так і негаразди".

Підготовлено за матеріалами сайту www.helsingisanomat.fi

Відділ у справах національностей Закарпатської облдержадміністрації, Центр культур національних меншин Закарпаття щиро вітають колектив редакції газети "Романі Яг" з Днем журналіста.

Важко переоцінити всю важливість обраної вами справи, виміряти вплив газети "Романі Яг" на різні сторони суспільного

Вітаємо! Драгостис!

буття. Ви покликані формувати громадську думку, привертати увагу читачів до актуальних питань сьогодення.

Висвітлення у "Романі Яг" питань міжнаціональних відносин в області є надзвичайно актуальним у нашому багатонаціональному краї, це сприяє кращому розумінню життя, звичаїв та традицій ромської спільноти, допомагає конструктивному вирішенню нагальних проблем.

Бажаємо щастя, здоров'я і добра, енергії, професіоналізму та натхнення в реалізації завдань, які стоять перед вами.

Відділ у справах національностей Закарпатської облдержадміністрації, Центр культур національних меншин Закарпаття

Перемоги та поразки правозахисників

■ Нещодавно в Кременчуці відбулося перше судове засідання по справі оперуповноваженого карного розшуку В.Синюкова.

Так, це саме той міліціонер, який звірський побив ромського хлопця Артура Миколаєнка та дванадцятирічного Григоренка, про яких писала "Романі Яг".

На першому засіданні відбулося ознайомлення сторін зі справою, справа була відправлена на розслідування - для ознайомлення потерпілої сторони, хоча, як на мою думку, що там було не знайомого? Вочевидь, це ніщо інше, як надання згоди чергової спроби обвинуваченому домовитися з потерпілими.

Тільки, як виявилось, такі суб'єкти домовлятися не можуть

Мова ні в якому разі не йде про відшкодування матеріальних збитків, бо батьки про це сказали ще на початку розслідування, мовляв, ромську кров ми не продаємо. Як повідомляють рідні потерпілого, протягом дев'яти місяців, поки ведеться ця справа, їх не раз залякували міліціонери, погрожували і таке інше. До того ж, погрожували не лише рідним, а й ромам, які не мають жодного стосунку до цієї справи. А тим ромам, яких затримували без будь-яких причин, хоча причиною була одна - ром, прямим текстом говорився: "Ми пригадаємо вам Синюкова".

У чому ж перемога? Перемога в тім, що завдяки Європейському Центру зі захисту прав ромів (ERRC), Міжнародній організації зі захисту прав людини (МТПЛ) та участі партії "Пора" ми домоглися звільнення з лав МВС оперуповноваженого карного розшуку УМС м.

Кременчука В. Синюкова та притягли його до судової відповідальності за скоєні злочини. Перемога ще в тім, що, можливо, це буде уроком для таких міліціонерів та владних чиновників, як Синюков. Можливо, їх поменшає, принаймні хтось схаменеться.

Як не прикро говорити про поразки, однак і вони є. Поразка в тім, що залякани погрозами міліціантів роми не хочуть свідчити, не хочуть писати заяви, дають ні за що хабарі. Поразка ще й в тім, що міліціонери скористовуються беззахисністю ромів, їхньою неграмотністю і т.ін. Проте, шановні друзі, давайте будемо сподіватися, що такі явища, наразті, припиняться і що в суспільстві відбудуться позитивні переміни.

Олександр Міщераков, президент ГО Товариства ромської культури "Амаро Девес"

ДІЛОВА ПОЇЗДКА

У прагненні до порозуміння Аме камас те гатярас екг екгес

■ Під час березневих виборів роми, які проживають у мальовничому селищі Рівному, що на Кіровоградщині, як відомо, не були пасивними спостерігачами, тому що їм небайдуже, хто прийде до Верховної Ради і влади на місцях.

Пропоную нашим читачам інтерв'ю з новообраним сільським головою Віктором Сергійовичем Недільком.

Новообраний сільський голова с.Рівного Новоукраїнського району Віктор Сергійович Неділько

- Вікторе Сергійовичу, вітаю вас з обранням на посаду сільського голови! Скажу відверто, роми, які проживають на території Рівнянської сільської ради, не приховують свого задоволення від того, що саме ви посіли це місце. Адже всі вони свої голоси віддали саме за вас...

- Дякую за привітання. Вдячний і нашим ромам, котрі проголосували за мене на виборах. Намагатимусь робити все, щоб роми, як і всі, хто виявив мені довіру, не були розчаровані...

- Колишній голова сільської ради - Василь Іванович Ясинський вороже ставився до ромів, порушуючи конституційні права людини, відмовлявся сприяти у захисті, підтримці багатодітним сім'ям тощо. Роми тоді зверталися до вас, заступника голови... Чи не змінили ви бува свого ставлення до ромів?

- З вами як з журналістом ми часто спілкуємося і мою позицію щодо ромів ви знаєте. Її я не міню і не міню. Для мене мої односельці всі рівні, незалежно від національності, віри та кольору шкіри. Щодо ромів, повірте, я

прагну завжди досягати порозуміння та взаємоповаги.

Власне, хочу, щоб усі ромські діти навчалися у школі, займалися спортом, як це є в інших областях, про що доніся з газети "Романі Яг". Врешті-решт, хочу щоб у нашому будинку культури з'явився і ромський ансамбль, щоб ромська молодь займалася спортом та своїм національним мистецтвом - танцями, музикою, співом. Це було б чудово! Не хочу, щоб хтось нарікав і скаржився на ромів, але, на жаль, це є непоодинокі скарги на них. Щодо колишнього сільського голови... За нього відповідати не берусь.

- Щодо спортивних секцій та появи ромського ансамблю у Рівному, на мою думку, потрібна ще й неабияка зацікавленість у цьому місцевої влади, активне сприяння... Місцева влада могла б допомогти матеріально деяким родинам, щоб їхні діти ходили до школи, адже є сім'ї, які перебувають за межею бідності.

- У такому разі хай звертаються до нас, а ми вже будемо конкретно розглядати питання щодо надання державної допомоги... Діти мають учитися!

- Вікторе Сергійовичу, користуючись нагодою, хочу звернутися до вас із проханням, аби ви звернули увагу також і на багатодітну молоду матір, яка має шістьох дітей, один із них, найм'яшечкий Роман, є інвалідом першої групи. Молода мама - Жанна Литвиненко часто й сама нездухає, хворіє на ноги... Мені здається, що, згідно зі законом про багатодітних матерів, вона має право на отримання статусу "Мати-героїня" та користування всіма державними пільгами, наданими законом багатодітним сім'ям.

- Так, я зараз запишу її приваще й адресу у свій робочий блокнот і обов'язково поцікавлюся цю багатодітною сім'єю, щоб їй в усю до допомогти.

- Спасибі! Ще раз вітаємо вас з обранням сільського голови. Від імені редакції нашої газети зичу вам улюблях гарздів. Роми проголосували за вас тому, що вірять вам, вірять у ваш захист їхніх конституційних людських прав. Ща-ти вам!

Леонід Савицький, власний кореспондент "Романі Яг" у Кіровоградській області, фото автора

ЕКСПРЕС-ІНТЕРВ'Ю ПО ЗАКІНЧЕННІ НАВЧАЛЬНОГО РОКУ

Що візьмете в майбутнє життя, що залишите в минулому?

Со тумен лена андо англуніпе дживіпнасско, со ачілас андо палуніпе?

(Продовження, початок на 1 стор.)

У школі відбулися позитивні зміни: провели реконструкцію всієї опалювальної системи, облаштували спортивний й дитячий майданчики, відкрили та обладнали комп'ютерний клас і швейну майстерню. Поліпшилося відвідування учнями уроків та засвоєння знань і навичок. Сподіваюся, так буде і надалі, в наступному навчальному році...

А залишив би у минулому ту велику й марудну паперову роботу, якою завалений директор школи.

Катерина Юрївна Кришталфорі, класний керівник 9 класу.

- Цього року Мухачівську школу № 14 закінчують 33 дев'ятикласники. У мене є власна система виховання учнів і налагодження контактів з батьками. Коли я стаю класним керівником 5 класу, то цікавлюся особистістю кожної дитини, умовами її проживання та матеріальним становищем родини. Знайомлюся з батьками та їхніми сімейними проблемами. Все це занотуюю у спеціально відведений зошит, куди вношу корективи, які відбуваються у житті кожного учня протягом навчального року. Знаю всі сімейні проблеми і радощі, тому до кожної дитини підходжу індивідуально. Ось ці здобутки я й візьму у наступний навчальний рік.

А не хотілося б, щоб діти через вину батьків затримувалися з початком навчання: учні-переростки, які приходять у перший клас, погано засвоюють матеріал, їм важче навчатися в школі, ніж дітям, які прийшли в школу в 7 років.

Андрій Йовнаш, учень 9 класу.

- Я візьму з собою в доросле життя все добре, що було в школі. Те, що не змогли дати батьки й прогавили при вихованні, а вчителі помітили й нам прищепили.

А залишив би неслухняність, пропуски уроків, запальність. Щоб мої майбутні діти цього не повторювали.

Катя Йовнаші, випускниця.

- Крім того, що нас у школі навчили читати й писати, педагоги прищепили нам також і культуру поведінки спільного життя, й повагу до людей старшого віку.

А залишила б я ті моменти, коли ми несвідомо створювали конфліктні ситуації у класі.

Певні здобутки у цьому навчальному році є й у ЗОШ І-ІІ ступенів № 14 м.Ужгорода. Школа готується до відзначення 60-рччя

відкриття навчального закладу в Україні й 80 років з дня заснування школи.

Наразі проводиться капітальний ремонт силами миськво й за особистого контролю його начальника В.І.Огара.

Директор ЗОШ І-ІІ ступенів № 14 м.Ужгорода Оксана Іванівна Легеза.

- З собою я би взяла у майбутнє бажання працювати, ентузіазм і віру у свої сили.

А залишила би застарілу методику навчання та виховання учнів.

Марія Йонаш, випускниця 9 класу.

- Знайти своє справжнє місце у житті і бути достойною громадянкою України.

А ще хотіла б, щоб учні повністю засвоювали навчальну програму, закінчували школу добре освіченими й почували себе рівноправними у суспільстві.

Діти роми іноді залишаються неграмотними через батьків, які у цьому незацікавлені. Саме це я лишила б у минулому...

Директор ЗОШ І-ІІ ступенів № 13 м.Ужгорода Мар'яна Іванівна Савко.

- У наступному навчальному році хотілося б, щоб Міністерство освіти України продовжило роботу з удосконалення і провадження вивчення ромської мови і літератури. Однак для цього потрібно було би спочатку кодифікувати ромську мову, підвести її до єдиних стандартів, а потім вивчати. А це, щоб для розвитку школи виділялося більше коштів.

Хотілося б також, щоб у новому році діти, вчителі й батьки менше хворіли, адже від цього залежать успіхи в навчанні. Особливо це стосується туберкульозу.

Валентина Ткаченко, Олена Бойко, Світлина Мирослава Горвата

Випускники Мухачівської ЗОШ І-ІІ ступенів № 14

Мріємо заспівати по-ромськи разом із заступником губернатора

Гіндисарас те гілявас романес кетане ле расса

На Донеччині, де проживає чисельна ромська громада (за неофіційними даними, 18 - 20 тисяч ромів, за переписом - тільки 4106), завжди толерантно ставилися до представників різних етнічних груп. Населення тут з давніх давен було різноманітним.

26 травня відбулося чергове засідання дорадчого органу Донецької обласної адміністрації - ради з питань національної та мовної політики, яку очолює заступник голови облдержадміністрації Юрій Гримчак. Було розглянуте питання "Становлення соціально-духовного відродження ромського населення Донецької області". На засіданні запросили представників усього 9 ромських громадських товариств Донеччини.

Доповідь начальника відділу у справах національностей облдержадміністрації Світлани Кузнецової була не черговим номеклатурним виступом, а дійсно відзначалася живим змістом, правдивими фактами, бо душа цієї лю-

дини болить і радіє, щиро відгукується на всі ромські проблеми. Керівники обласних органів освіти та медицини поділилися своїм баченням "ромського питання", а цікаві факти з історії ромів Донбасу розповіли місцеві вчені.

З роллю громадських організацій у соціально-духовному відродженні ромів на прикладі Донецького обласного культурно-просвітського товариства ромських жінок "Міркля" познайомила Наталія Варакута, голова товариства, член обласної ради з питань національної та мовної політики.

Було дуже приємно, що на цю промову відгукнувся першим саме заступник губернатора Юрій Гримчак сам навчався у школі, де переважно більшість становили роми, і з дитинства обзваний з питаннями ромської освіти. Розчулений спогадами, навіть зізнався, що дитиною мріяв стати схожим на Миколу Сліпенка та співав ромські пісні.

Рішення, прийняте на цьому засіданні, для управління та викон-

комів різних рівнів носило характер рекомендацій, ніхто нікого не зобов'язував, однак сподіваємося, що після відвертої розмови та чергового повернення до наших проблем чиновники стануть хоча б уважнішими. І хочеться вірити, що хоча б на рівні особистих симпатій до ромським громадських об'єднань будуть скорше вирішуватися питання освіти, медичного обслуговування, працевлаштування та соціальної допомоги. А необхідність захисту прав ромів відпаде сама по собі.

Особливої уваги потребують наші діти та молодь, тому наразі товариство "Міркля" займається разом із Благодійним ромським жіночим фондом "Чіркля" дошкільною підготовкою маленьких ромів. Дуже прикро буває, коли психологи відправляють дитину до спецшколи тільки тому, що вона погано розуміє українську чи російську мову та не вміє відвужати свого часу дитячий садочок.

Подорож до Харкова, де 6 червня відбувся другий Міжнародний ромський дитячо-юнацький фестиваль "Слобожанська підкова", для школи студії "Хоморо" була справжнім святом сплкування. А для солістки Крістини Сухомлін, переможниці Міжнародного фестивалю вокальної творчості "Пісня на біс" у м. Дніпропетровську, - ще однією сходинкою перед фіналом конкурсу "Молода хвиля" у Донецьку.

А заспівати разом із заступником губернатора мріємо на Фестивалі ромського фольклору "Романи бахт" 23 червня у місті Макіївка.

Донецьке обласне культурно-просвітнє товариство ромських жінок "Міркля",
Наталія Варакута

Крістіна Сухомлін

РОМ-ПРЕС

Художниця запропонувала віце-президенту Індії надати ромам новий статус

З першого травня ц.р. в Індії успішно проходить виставка української ромської художниці Катерини Паллак. На відкритті вона мала 25-хвилинну зустріч з віце-президентом Індії Бхероном Сингом Шеаотом. Під час бесіди мисткиня розповіла про випадки дискримінації щодо ромів, що спостерігаються у багатьох європейських країнах, і попросила допомоги від уряду Індії. Вона також звернулася з проханням, щоб віце-президент сприяв скорішому визначенню статусу для ромів як осіб індійського походження. Її прохання підтримав дослідницький центр у Делі, який очолює доктор Шьяма Синг Шаши. Останній відзначив: "31 березня 1999 року уряд Індії розробляє програму визначен-

ня статусу ромів як осіб індійського походження. Мета цього заходу - дати можливість ромам усього світу злитися зі своїм одвічним корінням, а також брати участь у розвитку країни їхнього походження. Проте й досі ця проблема не вирішена".

Заснування журналістської асоціації ромів

У Чорногорії нещодавно засновано Асоціацію ромів-журналістів. Ця Асоціація є підсумком дворічної програми "Ромський потенціал Чорногорії", яка працювала за підтримки ОБСЄ та уряду Нідерландів. Засновники цієї організації - Фонд для навчання ромів, Мухамед Укович, Вілена Алкович, Жасміна Іванович, Мехмет Берлія та інші. Ці журналісти проходили навчальну практику в Інституті ЗМІ Чорногорії, три місяці - на радіо Чорногорії та в інших місцевих радіопунктах.

Асоціація журналістів-ромів Чорногорії є незалежною та автономною, її члени працюють у

рних засобах масової інформації країни та вносять значний внесок у захист прав людини.

Українських дітей оздоровити

Цього року державними програмами оздоровлення буде охоплено 3 млн. дітей, що трохи більше ніж половина всіх українських дітей шкільного віку. Про це нещодавно заявив міністр у справах сім'ї, молоді і спорту України Юрій Павленко.

НАТО закликає Україну продовжувати реформи

НАТО закликає Україну до продовження ключових реформ, якщо вона хоче приєднатися до Північноатлантичного Альянсу. Про це говориться у фінальному комюніке засідання міністрів оборони країн членів НАТО, повідомляє УНІАН.

У День захисту дітей О Дівес, саво пало чачіпе чгаворенгеро

1 червня в міському парку відпочинку м. Чернігова відбулося відзначення Дня захисту дітей. У концертній програмі на святі виступили й учасники художньої самодіяльності місцевого ромського товариства - молодь вели-

кої та дружній сім'ї Дементьєвих.

Гучні оплески, відео- і телезаписи були їм подякою за запальний національний танець.

"Неве Рома",
м.Чернігів

У РОМСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

Чинне законодавство грубо порушується Ададівесутно законом зоралес хохавел

■ У квітні до нашої організації - Сумського громадського об'єднання ромської культури - було надіслано багато скарг від ромів, жителів міста Ахтирка, на незаконні дії працівників органів внутрішніх справ.

Без будь-яких роз'яснень і підстав правоохоронці роблять незаконні обшуки жителів представників ромської громади, грубо порушуючи чинне законодавство, провадять незаконні затримки і допити неповнолітніх дітей, а також дактилоскопювання (зняття відбитків пальців) і фото- та відеозйомки.

Велику заклопотаність викликає той факт, що ці дії спрямовані тільки щодо ромів. Представники громади бояться випускати дітей на вулицю, жінки бояться виходити на ринок.

До нас звернулися жителі м.Ахтирка:

- Будиж'нко Василь Русланович, 1987 року народження, студент духовного училища м.Суми, якого затримали в м.Ахтирка й утримували в міліції до трьох годин ночі, нічого не пояснюючи.

- Пінчукова Марина Василівна, 1990 р.н., якій тоді ще не виповнилося 16 років і яку допитували також без присутності батьків.

- Хорошун Сергій Богданович, 1990 р.н., якому на момент затримки теж не виповнилося 16 років і якого допитували без присутності батьків.

- Кармазін Олександр Миколайович, 1985 р.н.

- Іванова Зінаїда Павлівна, 1961 р.н.

- Івашенко Віталій Леонідович, 1981 р.н.

- Івашенко Леонід Леонідович, 1981 р.н.

- Волошин Руслан Анатолі-

йович, 1974 р.н., у будинок якого ввійшли працівники міліції й вчинили несанкціонований обшук.

За словами потерпілих, усі ці дії супроводжувалися брутальністю та насильством.

Після звертань цих громадян, Микола Миколайович Москальов - голова Сумського громадського об'єднання ромської культури, Андрій Олександрович Сайко - голова Сумської обласної організації "Партия правозахисту", Радж Іванович Матусевич - заст. голови організації "Партия правозахисту", знімальна група телерадіокомпанії "Відікон" і телеканалу НТН, представник правозахисної газети "Резонанс" ввійшли в м.Ахтирка, де виявилось, що незаконні дії працівників міліції дійсно мали місце і, більше того, носять масовий репресивний характер, є дискримінаційними та охоплюють майже всю ромську громаду цього міста. Відеоматеріал демонструвався в новинах на сумському каналі "Відікон" (15-16 травня) і всеукраїнському каналі НТН у програмі "Свідок" (17-18 травня).

Микола Москальов

Міліціонери пограбували, побили, ще й звинувачують у злісній непокорі...

Міліціонери човарде, марде ай інке керен дош...

■ 22 травня цього року в правозахисний центр "Романі Яг" по допомогу звернувся ром Юрій Рознічук, який розповів таке.

19 травня близько 12 години дня в місті Рахіві його заступили співробітники Рахівського районного відділу міліції і без законних на те засад доставили в міліцейське відділення. На вимогу Юрія Рознічука пояснити причину затримання, правоохоронці, троє з яких були у формі, а один у цивільному одязі (до речі, автомобіль, на якому співробітники міліції везли затриманого у відділ, також не був службовим, а належав одному з міліціонерів на правах приватної власності, тобто не був обладнаний розпізнавальними знаками, як того вимагає закон: не мав блиммавок (сирени), колір машини не відповідав кольору службового транспорту тощо), почали ображати його, вказуючи при цьому на його етнічне походження: "Ти, брудний цигане, що, будеш учити нас, як і чим потрібно їздити?" і таке інше. Свідками цього були кілька місцевих жителів, оскільки затримання Рознічука відбувалося в центрі міста. Свідки були мною опитані, і ті відомості, які вони нам надали, мають істотне значення для подальшого діловодства.

Під час затримання співробітники міліції одягли на Юрія наручники і доставили його у відділ міліції. Машину Рознічука залишили на місці затримання

відкритою. Після того, як Юрія привезли в Рахівський РВ УВС, його доставлення належним чином не зареєстрували, тобто всі попередні дії вже носили незаконний характер. Далі ситуація почала набирати ще більш складний характер. Коли затриманий попросив його відпустити, оскільки він не вчинив ніякого правопорушення, а тим більше злочину, його почали жорстоко бити всі четверо співробітників міліції. Били по голові, обличчю, в живіт, в ділянку грудної клітки. Побиття тривало близько 20 хвилин, після чого один із міліціонерів дістав із кишені куртки Рознічука гаманець і, побачивши, що там значна сума грошей (зі слів потерпілого, у нього було при собі близько 3 тисяч доларів США, оскільки його мати незадовго до цього продала свою квартиру і частину коштів віддала сину на добудування будинку й саме цього дня він їх купувати ламінаці), поклав їх собі в кишеню. На прохання Юрія віддати гроші, які йому належать, співробітники міліції знову почали його бити. Через певний час правоохоронці дали затриманому можливість умитися, оскільки його зовнішній вигляд після "теплого спілкування" з ними викликав би в оточуючих підозру: все обличчя було закритою кров'ю. Але навіть такі дії співробітників міліції з метою сховати сліди свого злочину не залишили злочин не поміченим. Після того, як Юрій Рознічук вийшов на вулицю з відділу міліції, його зустріли мати і старший брат, яких до нього не пус-

тили. Вони відразу ж направилися в Рахівську районну прокуратуру й подали скаргу на ім'я прокурора Рахівського району, молодшого радника юстиції В. Конара. Після подачі скарги Рознічук одержав направлення прокурора на проведення судово-медичної експертизи з метою встановлення ступеня важкості тілесних ушкоджень, отриманих внаслідок протиправних дій співробітників міліції. Експерт дійшов висновку, що у Юрія Рознічука дійсно є тілесні ушкодження в ділянці грудної клітки, обличчя і правого передпліччя, які за своїм характером належать до легких тілесних ушкоджень.

22 травня від імені потерпілого була подана скарга на ім'я прокурора Закарпатської області, з проханням встановити прокурорський контроль (як вищої інстанції) над цією справою. 2 червня прокуратурою Закарпатської області було дано доручення прокурору Рахівського району провести детальну перевірку викладених у скарзі доводів Рознічука і після прийнятого рішення повідомити.

З червня Юрій був викликаний повісткою в Рахівський районний суд, де йому було пред'явлене обвинувачення в здійсненні нби-то адміністративного правопорушення за ст. 185 Кодексу України про адміністративні правопорушення, що кваліфікується як злісна непокоря законній вимозі співробітника міліції. У судовому засіданні мною як адвокатом усі доводи співробітників міліції були категорично спростовані, оскільки

за показаннями свідків, ніякої непокори або опору співробітникам міліції під час затримки Юрія Рознічука не чинив. Навпаки, протокол і рапорти міліціонерів були підроблені "заднім числом", - на протоколи навіть немає підпису затриманого. Все це зроблено з однієї метою - обрати щодо рома Рознічука покарання у вигляді адміністративного арешту на 15 діб і помістити його у відділ міліції, щоб у подальшому тиснути на нього фізично і морально, змусивши його в такий спосіб

забрати свою скаргу з прокуратури. Але суд, вивчивши детальну матеріалі справи і вислухавши захист, дійшов висновку: направили матеріали адміністративної справи в прокуратуру для детальної перевірки і ухвалення рішення.

Наразі справа за заявою Юрія Рознічука про неправомірні дії співробітників міліції перебуває на розгляді в прокуратурі.

Олександр Мовчан, юрист правозахисної асоціації "Чачіне"

Етнічна проблематика прав меншин в українському та міжнародному законодавстві

■ Нещодавно в Ужгороді пройшла Міжнародна науково-практична конференція "Законодавче забезпечення прав і свобод національних меншин України та його відповідність міжнародно-правовим нормам", організована Відділом у справах національності облдержадміністрації разом із УжНУ. Пропонуємо уривок з доповіді, яка була проголошена на цьому зібранні.

Законодавчі акти Української РСР кінця 80-х років і проголошені незалежності України початку 90-х років вважаються одними з тих, у яких всебічно надано права національним меншинам. Так Закони "Про мови в Українській РСР" (1989 р.), "Про національні меншини в Україні" (1992 р.), Декларація прав національностей України (1991 р.) випередили у часі міжнародно-правові документи - Декларацію про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних та мовних меншин, прийняту резолюцією 47/135 Генеральною Асамблеєю ООН (1992 р.), Європейську хартію регіональних або мов меншин (1992 р.), Рекомендацію № 1201 ПАРЄ (1993 р.), Рамкову Конвенцію про захист національних меншин (1995 р.), Гаазькі рекомендації щодо прав національних меншин на освіту (1996 р.), Ословські рекомендації щодо мовних прав національних меншин (1998 р.).

Позитивом вітчизняних документів є те, що в них визнаються як

індивідуальні права осіб, які належать до національних меншин, так і колективні права відповідних громад. Проте детальний огляд нормативно-правової бази вітчизняного законодавства щодо захисту прав національних меншин дає підставу зробити такі висновки.

По-перше - про двоїстість сучасного стану правових засад та організаційних умов захисту прав національних меншин. Ця двоїстість виявляється, зокрема, в тому, що, з одного боку, в нормах і положеннях політико-правових і юридичних актів України відбито практично всі права національних меншин, передбачені міжнародно-правовими документами, але, з іншого боку, деякі з них не мають механізмів реалізації, а інші протягом багатьох років не виконуються або виконуються органами державної влади лише частково, особливо в підходах до колективних прав.

Як приклад можна навести ратифікацію горезвісного документа Ради Європи, відомого в Ук-

раїні під назвою Європейська хартія регіональних мов або мов меншин. Україна взяла на себе зобов'язання приєднатися до Хартії під час вступу до Ради Європи, що було зафіксовано у Висновку II Парламентської Асамблеї № 190 від 26 вересня 1995 року. Підписання Хартії від імені України відбулося вже 2 травня 1996 року. Однак процес її ратифікації тривав кілька років, супроводжувачись жорстким політичним протистоянням і грубими порушеннями Конституції України та українського законодавства. Закон України про ратифікацію Хартії, ухвалений Верховною Радою України 24 грудня 1999 року, було скасовано рішенням Конституційного суду України від 12 липня 2000 року. Суд визнав зазначений закон неконституційним через порушення конституційної процедури його ухвалення.

Після цього Президент ще двічі - 12 вересня 2001 року і 26 жовтня 2002 року - подавав у Верховну Раду України ідентичні в концептуальній хибності законопроекти. Під відвертим тиском Верховна Рада України 15 травня 2003 року ухвалила закон України № 804-IV "Про ратифікацію Європейської хартії регіональних мов або мов меншин".

Всупереч духу і змісту Хартії, цей закон покладає на державу надмірні зобов'язання щодо

особливого захисту тих мов, які цього не потребують, і залишає поза сферою своєї дії низку мов (у тому числі й ромську), яким справді потрібні особливий захист і підтримка.

По-друге - відсутність цілісного законодавства, в основу якого має бути покладена Концепція етнополітики в Україні. В першу чергу, це стосується визначень "національних меншин", "хоронні народи", "нації", "автохтонні меншини", "компактне проживання національних меншин" та інші, оскільки саме на законодавчій базі ґрунтується і регіональна політика держави. Завданням державної регіональної політики стосовно регіонів з компактним проживанням національних меншин (а саме до таких належить Закарпаття, де компактно постійно живе понад 45 тисяч ромів), може бути визначено: створення стандартів та забезпечення умов для реалізації національними меншинами прав і свобод, пов'язаних з їхнім національним статусом; вжиття органами державної влади (в ширшому, центральному та регіональному) заходів із підтримки національних меншин, стимулювання розвитку національних меншин (дане завдання виконується, як правило, шляхом ухвалення й реалізації відповідних державних та регіональних програм). Отже, державна

політика стосовно регіонів із компактним проживанням національних меншин - це не лише комплекс цілеспрямованих дій, що мають на меті виконання визначених завдань із задоволення соціальних, економічних, національно-культурних потреб національної меншини, це, насамперед, створення цілої системи гарантій саморозвитку, самореалізації національних меншин.

Це - система законодавчо (нормативно) встановлених положень, які визначають загальні правила доступу національних меншин у місця їх компактного проживання до реалізації своїх прав та задоволення потреб, що впливають із національного статусу. В Україні завершився строк виконання "горезвісної", за висловлюванням Г. Й. Удовенка, Програми соціально-духовного відродження ромів України. Своєю часу ця Програма подавалася колишнім урядом ледь не як "прорив" у розв'язанні основних ромських проблем. Надії, покладені на цю Програму, на жаль, не виправдалися. Наразі, як нам відомо, вже підготовлена і прийнята нова Програма на період до 2010 року, розроблена за участі ромського жіночого фонду "Чірклі". Проте вона, як і попередня, широко не обговорювалася і буде лише частково профінансована. А це значить, що кардинальних змін у житті ромської громади не передбачається.

Євгенія Нарвоцька, редактор всеукраїнського двотижневика газети "Романі Яг", Аладар Адам, голова правозахисної асоціації "Чачіне"

РОСІЯ

Расистський напад на ромів став причиною двох смертей і важких поранень

■ 13 квітня цього року ром Григорій Марієнков та російська жінка Галина були вбиті молодиками, яких місцеві роми з усією визначеністю ототожнили як бритоголових. Напад і вбивства сталися у Волгоградській області Росії. У погромі також були жорстоко побиті й поранені шість чоловік - члени сім'ї Марієнкових.

Подробиці цього такі.

Пізним квітневим вечором родина Марієнкових та їхня гостя Галина сиділи біля багаття, розведеного поблизу намету, в якому вони жили, на березі ріки Ахтуба, за 22 кілометри від міста Волзький у Волгоградській області

Росії.

Як повідомляє ERRC, між дев'ятою і десятою годинами вечора група, в якій було щонайменше 20 молодиків, озброєних металевими ломами і лопатами, напала на них і жорстоко побила, поки всі вони не знепритомніли. Після цього бритоголови пішли. Молодий чоловік, член родини, який першим отямився, відразу викликав міліцію. Було встановлено, що двоє людей - ром Григорій Марієнков і жінка-росіянка Галина - померли від отриманих поранень. Восьмирічна Полна і тринадцятирічна Роза Марієнкови були госпіталізовані. У першій була зламана щелепа, а друга була поранена в голову і наразі перебуває в критичному стані.

Відповідно до публікації на російському сайті Gazeta.ru, міліція заарештувала шістьох злочинців у віці 17-20 років, троє з

яких були жінками. Як повідомляється, прокуратура Волгоградської області почала розслідування за статтею 105 Кримінального кодексу РФ - убивство двоє або більше людей, вчинене групою осіб з мотиву національної, расової, релігійної ненависті або ворожнечі.

За результатами моніторингу ERRC стосовно прав людини у Росії, зокрема щодо ромів, у Росії за минуле десятиліття націоналістичний екстремістський рух стає все популярнішим, і расово мотивоване насильство відбувається з частотою, яка викликає тривогу. Цигани особливо піддані нападам націоналістичних екстремістських груп "охоронці порядку", тому що вони мешкають у поселеннях, які легко ідентифікувати.

У Волгоградській області Росії були й інші прецеденти подібні

до нападу 13 квітня. У серпні 2001 року ромське поселення біля ріки Цариця піддалося нападу бритоголових, озброєних арматурою, каміннями та дерев'яними кийками, внаслідок чого двоє ромів були вбиті. Звіт ERRC "У пошуках щасливих циган: переслідування знедолених меншин у Росії", опублікований у травні 2005 року, перелічує подробиці численних нападів на ромів у різних частинах країни, включаючи підпали й побиття, які заподіяли смерть і важкі поранення ромам. Найчастіше ці дії не розслідуються або міліція заперечує їхню расову мотивацію. Про більшість нападів у міліцію не повідомляється через обгрунтований страх піддатися переслідуванням і вимогам з боку міліції.

ERRC вітає своєчасну реакцію працівників правоохоронних органів міста Волзький на напад

проти ромів і початок розслідування проти винних у расово мотивованому злочині. ERRC продовжує спостереження за справою, щоб забезпечити адекватне покарання всіх винних і справедливе правосуддя для жертв, які вижили.

Європейський центр з прав ромів (ERRC) - це міжнародна громадська організація, яка проводить моніторинг ситуації з прав ромів і забезпечує юридичний захист у випадках порушення цих прав.

Для подальшої інформації про Європейський центр з прав ромів відвідайте сайт ERRC:

<http://www.errc.org>
European Roma Rights Centre
1386B Budapest 62
P.O. Box 906/93
Hungary
Phone: +3614132200,
Fax: +3614132201

РОСІЯ

Критика мови ворожнечі в обстановці росту відкритих проявів ненависті

■ 23 травня ц.р. ERRC направив лист головному редакторові Самарської газети "Будни" Олексію Дмитренкові з виявом стурбованості через розповсюдження у газеті публікацій, які містять антиромську мову ворожнечі і продовжують ідентифікувати ромів як наркоторговців та злочинців. ERRC закликав Дмитренка зайняти чітку позицію проти мови ворожнечі й утриматися від антиромських публікацій, які підбурюють населення. Вимога ERRC спрямована проти обстановки злочинів, що почастішали в Росії, через неприязнь, до національних меншин, мігрантів та гомосексуалістів, наслідком яких нерідко ставала смерть.

Публікуємо текст листа.

23 травня 2006 року

Головному редакторові газети "Будни"
Дмитренкові Олексію Леонідовичу

Адреса: Росія, 443071
м. Самара, Волзький пр-т, 6
Тел./факс 279-76-47

Керівнику Поволзького управління Росохоронкультури
Ждановій Світлані Веніамінівні

Адреса: Росія, 443010
м. Самара, вул. Куйбишева, 145
Тел./факс 264-08-99,
264-20-39

Шановний пане Дмитренко! Європейський центр прав ромів (ERRC), міжнародна громадська юридична організація, яка проводить моніторинг ситуації з прав ромів та забезпечує юридичний захист у випадках порушення їхніх прав, заклопотаний зростанням антиромської мови ворожнечі у вашій газеті та постійному ототожненні ромів з незаконним оборотом наркотиків та злочинністю.

Зокрема у номері від 6 липня 2005 року надрукована стаття "А зараз циганський театр покаже спектакль: "Здрастуйте, я із соцізабезу!". Крім натяка в назві статті на кримінальність осіб ромської етнічності, сама стаття неодноразово згадує ромську національність при описі дій з боку жінок, обвинувачуваних у шахрайстві. У статті "Промисел сухумських отроків" від 3 серпня 2005 року опубліковано фото двох молодих жінок з написом "Ті самі циганки..." і докладно наведений один випадок кишенькової крадіжки, вчиненої циганками, про що неодноразово підкреслюється в статті. У коментарі експерта робиться висновок, що цей злочинний промисел - справа "сухумських циган". У статті "Вистрелив у поліцейських - одержав 9 років" (14.09.2005 р.) розповідається про затримку пана Іванова, підозрюваного в збуті наркотиків, при цьому постійно згадується його національність.

У статті "Кривавий слід циганських конокрадів" від 28 ве-

ресня 2005 року, описуючи вчинений злочин, неодноразово вказується на ромську національність злочинців. У 2006 році практика вказування ромської національності при описі подій кримінального характеру тривала. Наприклад, у номері від 11 січня 2006 року є стаття "Раби з циганською особняк", тобто вже в самій назві мститься натяк на те, що ромі - рабовласники. На жаль, це далеко не вичерпний список статей, у яких циганську національність намагаються ототожнити з кримінальністю.

Шановний пане Дмитренко, ERRC заклопотаний тим, що статті, які з'являються у вашій газеті, підбурюють до расової ненависті та сприяють розвитку ворожого ставлення до ромів. Ми закликаємо вас та журналістів вашої газети зайняти рішучу позицію проти мови ворожнечі й утриматися від антиромської мови, яка підбурює населення, у своїх публікаціях.

Димитрина Петрова,
виконавчий директор
ERRC

РОМ-ПРЕС

Декларація із захисту громадян Болгарії від неототалітаризму

Міжнародна Гельсінкська федерація з прав людини і Болгарський Гельсінкський комітет запропонували членам Європарламенту підтримати письмову Декларацію із захисту громадян Болгарії від неототалітаризму.

Цю Декларацію було підготовлено за ініціативи п'яти членів Європарламенту, стурбованих збільшенням расистських виявів та ксенофобською пропагандою, яку ведуть політичні партії країни. Особливо це стосується нової коаліції "Атака". Її лідер Волен Сидоров відомий як радикальний антисеміт та людина, яка заперечує Голокост. Систематично в своїх виступах він формує негативний імідж ромів та представників інших національних меншин - турків, євреїв тощо. Члени коаліції "Атака" постійно говорять про ромів як про "злочинну спільноту" і стверджують, що "ромі є загрозою Болгарії через високу народжуваність".

Міжнародна Гельсінкська федерація з прав людини та Болгарський Гельсінкський комітет запропонували членам Європейського парламенту звернути увагу на збільшення расистських тенденцій та дискримінацію меншин у цій країні під час вирішення дати вступу Болгарії в ЄС.

Викреслені

Неурядова організація "Міжнародна амністія" висловлює свою стурбованість з при-

воду ромів, яких "викреслено" зі списку реєстрації громадян Словенії як національну меншину.

Минуло 14 років з того часу, як 20 тисяч громадян Словенії, які були зареєстровані ще в період існування Югославії, на сьогодні "зникли" зі списку реєстрації. Наразі ромів Словенії виключено зі суспільного життя країни, їхні численні поселення залишилися без електроенергії, води, будь-яких санітарних умов.

"Міжнародна амністія" висловила своє занепокоєння ситуацією, яка склалася, і попередила спеціальному уповноваженому з прав людини у Раді Європи Альваро Хіль-Роблеса, який стверджує, що "сегрегація щодо ромів Словенії існує тільки в початковій школі Ново Место".

В Україні зростає промислове виробництво

В Україні промислове виробництво в травні цього року проти травня минулого року зросло на 10%, в січні-травні проти аналогічного періоду минулого року - на 2,4%. Такі дані повідомили в Державному комітеті статистики.

Янукович констатує політичну кризу в Україні

Лідер Партії регіонів Віктор Янукович називає ситуацію в Україні політичною кризою. Як повідомили в прес-службі партії, про це він сказав, відповідаючи на запитання журналістів під час відвідин аерокосмічного салону "AviaСвітXXI" в Гостомелі.

Боротьба зі СНІДом - проблема усього людства

■ Днями у редакцію газети "Романі Яг" завітав представник румунської громадської організації ARAS, що в Бухаресті, Мар'ян Урсан. Це організація, яка займається профілактикою і боротьбою у суспільстві проти розповсюдження СНІДу. Поділитися досвідом і знайти спільників у своїй боротьбі з поширенням цієї важкої недуги пан Урсан вирішив приїхати в Україну, зокрема й на Закарпаття. Адже ця проблема охопила майже всі країни світу. Мар'яна супроводжувала від Фонду "Відродження" пані Світлана, бо він розмовляв лише румунською і англійською мовами. Під час зустрічі в редакції наша кореспондентка поставила кілька запитань гостеві.

- Пане Мар'яне, розкажіть коротко про себе і з якою метою ви приїхали на Закарпаття?

- Народився я 26 років тому в румунському селі Веларговеї недалеко міста Бухарест у ромській сім'ї (етнічна група келдерарів) музиканта Мілса Урсана, який у ранньому віці помер, залишивши трьох дітей на маму, яку звали Петрута. Я був наймолодшим. Отримавши середню освіту, працював на різних роботах, а останнім часом працюю в румунській громадській організації ARAS, яка бореться за поширенням СНІДу. В Україну і на Закарпаття я приїхав як представник Інституту Відкритого Суспільства.

Мета мого візиту - з'ясувати проблеми поширення СНІДу та ВІЛ-інфекції серед ромів, і не тільки. Мене цікавить, яка ситуація в країні зі СНІДом, який відсоток людей хворіє і яка допомога надається їм державою, громадськими організаціями, а також міжнародними організаціями.

ми. А ще мене цікавить, які у вас є ромські організації і як можна налагодити з ними разом із міжнародними громадськими організаціями спільну роботу проти поширення СНІДу. Адже в Румунії є різні громадські організації, в тому числі й ромські, які співпрацюють і разом борються зі СНІДом. В одній з таких організацій ARAS - працюю і я.

- А хто допомагає і фінансує такі організації?

- Є міжнародна організація "Глобальний фонд проти поширення СНІДу, малярії й туберкульозу" (Женева, Швейцарія). Вся ця допомога і діяльність проходить через проекти, які подаються у Глобальний фонд.

- Яким чином досягаєте позитивних результатів своєю діяльністю?

- Представники нашої організації ARAS свою діяльність і допомогу спрямовують на тих людей, які знедолені й найуразливіші. Це - неосвічені, бездомні, покинуті, пси-

хно хворі тощо. Тому програма проекту, за якою ми діємо, доступна всім, незалежно від віку, національності, матеріального становища тощо. У нашій діяльності немає ніякої дискримінації. Вся робота базується на підході до людей, який називається "Аутріч". Це означає, що до людей, які не зацікавлені або не мають можливості через неосвіченість і незнання своїх прав йти шукати допомоги у лікаря, юриста чи працівників соціальних служб, працівники ARAS йдуть самі. Наводять контакти з групами ризику і створюють довірливі робочі стосунки. Люди починають розуміти, що їм хочуть допомогти і самі вже йдуть до нас в організацію. Ці люди замкнуті в собі, не визнають своїх проблем. Коли з ними встановлюється довірливі стосунки, вони починають обговорювати свої проблеми і просити допомоги. А проблеми ці тяжкі й доріжці це лікування туберкульозу, гепатиту, СНІДу. А людям, які не в змозгодити через старість або хворобу, ліки представники ARAS приносять додому.

Проте наша громадська організація не займається лікуванням. Наше завдання робити так, щоб люди не заразилися. Доступно і грамотно проводити бесіди й профілактичні заходи, щоб запобігти розповсюдженню СНІДу та інших хвороб.

У штаті нашої фірми є лікар-терапевт, психолог і працівник соціальної служби. Маємо свій автомобіль швидкої допомоги.

Мар'ян Урсан

Працюють у ARAS близько 80 чоловік. Очолює цю організацію Марія Георгеску, лікар за фахом. Крім того, по всій Румунії діють ще 8 філій цієї організації. ARAS є членом кількох міжнародних мереж, як-от AIDS-Action Europe, INTEGRATION, TAMPER.

Наші досягнення у профілактиці боротьби зі СНІДом протягом семи років міністр румунської охорони здоров'я двічі офіційно відзначив, як плідну й корисну діяльність.

Вся наша робота з хворими ведеться конфіденційно. А якщо бувають порушення, то представники ЗМІ виступають як посередники, щоб вирішити конфліктні питання. А проблемні й потаємні питання протягом усієї своєї копійки роботи намагаються вирішувати і не допустити до конфлікту

кваліфіковані й досвідчені працівники громадської організації ARAS.

Таку роботу хочу запропонувати і на Закарпатті у діяльності з кількома ромськими товариствами і неурядовими громадськими організаціями, бо, віддавши СНІД-центр вашої області, я дізнався, що в Україні, як і в інших країнах Європи, проблема СНІДу є актуальною. Не допустити поширення цієї важкої недуги - це спільне завдання усього прогресивного людства нашої планети. Тому хотів би, щоб і Закарпаття приєдналося до вирішення цього питання. Постараюся відвідати якомога більше громадських організацій, обмінятися думками і запросити до себе в Бухарест, щоб разом із працівниками ARAS вирішувати проблему СНІДу.

Валентина Опаленик

ДО 80-РІЧЧЯ УЖГОРОДСЬКОЇ ЗОШ № 14

Уже правнуки навчаються в цій школі Аба е беяца сікльон анде кади школа

Як уже повідомлялося в "Романі Яг", цього року ми відзначимо мого ювілей нашої школи: збудована руками ромів у 1926 році, школа готується 22 грудня відзначити своє 80-річчя.

З чим же колектив учнів та педагогів підходить до ювілею? Нещодавно ми провели у "доросле життя" 20 своїх випускників, які закінчили 9-й клас. Серед них - голова учнівського комітету Кароль Човка, Ерік Горняк та інші. Наразі вже набираємо учнів-"першачків". За нашими даними, наступного навчального року їх має бути щонайменше 15. А всього 1 вересня цр. за парти сядуть 82 учні.

У школі працює і працюватиме в новому навчальному році 15 вчителів, із них - два методисти з високої категорії, п'ять вчителів мають першу категорію, одна вчителька - другу категорію, інші педагоги мають намір підвищувати свій професійний рівень. Серед педагогічних кадрів є випускник нашої школи, керівник хореографічного гуртка Едуард Лацко. До речі, чимало відомих в Ужгороді та за його межами людей - колишні учні ЗОШ № 14. Це - Віллі Пап - голова ромського товариства "Лаутари", Еміл Пап - голова товариства "Амаро Дром", Аладар Адам - голова правозахисного центру "Чапіне", ромського това-

риства "Романі Яг" та шеф-редактор всеукраїнського двотижневика - газети "Романі Яг". Серед випускників школи - відомі музиканти, танцюристи, взуттєвики, годинники, перукарі, про яких кажуть, що вони мають "золоті руки".

За останній рік чимало зроблено для створення сприятливих умов для навчання учнів та роботи педагогів. Завдяки виділенню коштів на капітальний ремонт, за що щиро дякуємо Ужгородському управлінню освіти під керівництвом В.Югара та Ужгородському міськвиконкому, був відремонтований дах основної будівлі та шкільної котельні, замінені рами вікон та двері, які потребували негайного ремонту. Наразі проводиться капітальний ремонт систем опалення, міняють труби, батареї, перевіряється справність котлів. Адже цьогорічний мороз зміусив на перший план ремонтних робіт вивести саме відповідність класних приміщень до норм теплового режиму. Планується також облаштування внутрішніх туалетів і знесення тих, що розташовані на подвір'ї школи. В цьогорічних планах також приведення до ладу кімнати для роздачі їжі, встановлення нових умивальників, бойлера, облаштування робочої місця кухонного працівника з дотриманням сані-

Л. Д. Малецький, вчитель української мови та літератури

М. Е. Воловик, вчитель зарубіжної літератури та малювання

тарно-гігієнічних вимог. Звісно, всі ці кроки надають оптимізму дирекції, вчителям та працівникам школи й дозволяють вирішити побутові проблеми і приділити більше уваги навчально-виховному процесу.

Всі діти та підлітки шкільного віку, які проживають у мікрорайоні і виявили бажання навчатися у ЗОШ № 14, змогли реалізувати своє право отримати освіту.

Педагогічний колектив ставить перед собою завдання підвищити рівень навчального процесу учнів нашої школи. Через ряд об'єктивних та суб'єктивних причин у нас, на жаль, є проблеми з відвідуванням дільми школи, у них втрачається інтерес до навчання. Тому наш колектив докладє титанічних зусиль із залучення учнів до навчання.

Сьогодні в школі навчаються правнуки, внуки, діти тих, хто колись закінчив цю школу. За парту

ми нині вже п'яте покоління. Вчителі шукають нові методи викладання, навчання та виховання учнів. Вчителі, які працюють у ювілейний рік - О. І. Лєгеца, директор школи, Л. Д. Малецький, вчитель української мови та літератури, М. Е. Воловик, вчитель зарубіжної літератури та малювання, Н. В. Доліч, вчитель математики, Л. П. Боровик, вчитель фізики та математики, Л. І. Келпа, вчитель української мови та основ християнської моралі, Г. В. Вікніна, класовод 3-го класу, К. Ю. Коша, класовод 4-го класу, Р. Й. Стойка, вчитель історії та правознавства, В. Т. Семенов, вчитель фізкультури, О. О. Моравська, вчитель німецької мови, Е. І. Юришинець, вчитель біології, М. С. Гасинець, вчитель музики, С. М. Навроцька, вчитель історії, культури та побуту ромів.

Оксана Лєгеца, директор Ужгородської ЗОШ № 14

І ще раз - про виплати жертвам Голокосту, або Строк подачі документів спадкоємцями продовжено

14 квітня за ініціатииви Комітету з прав людини і національних меншин ВР відбулася рада з питань Голокосту ромів України. На засіданні були запрошені представники ромських організацій - Igor Крикунов, Петро Григориченко, представники МОМ, Комітету зі справ національності та міграції, Фонду "Взаєморозуміння та примирення".

На засіданні було прийняте рішення спрямувати спільні зусилля на вирішення проблеми виплат компенсації ромам, які пережили Голокост, відповідне положення про які було прийнято Верховною Радою ще два роки тому.

26 квітня цього року, з ініціатииви Фонду "Чірклі", з допомогою Асоціації національно-культурних суспільств України, була проведена зустріч із представниками МОМ (Женева), Фондом "Взаєморозуміння та примирення", представниками Державного комітету зі справ національності та міграції. З незрозумілих причин організація зустріч взяла на себе фонд "Взаєморозуміння та примирення", він же запрошував представників ромських НДО й інших організацій на зустріч.

У ході тривалих переговорів було досягнуто згоди про **зняття шестимісячного терміну** подачі документів спадкоємцями (який передбачений німецьким зако-

ном), **зняте обмеження з термінів подачі апеляцій** (апеляції та інші документи будуть приймати без печатки нотаріуса, а також без печатки ромських НДО), досягнуто згоди про те, що заявники/спадкоємці мають направляти свої документи і заяви про свої наміри на одержання компенсації. **Ті, хто не подасть апеляції або інших документів, які вимагає МОМ, не можуть претендувати на компенсацію.**

МОМ повідомив про критерії добору анкет на виплату компенсації:

- людина повинна належати до однієї з п'яти Категорій (ром, свідок Єгови, єврей, гомосексуаліст, ментально або фізично хворий);

- людина повинна була перебувати на окупованій території;
- піддавалася примусовій праці.

Причини, з яких МОМ відмовляє в компенсації:

- дублювати заяв;
- недостатня інформація в заяві;

- заявник не подав документи до грудня 2001,

- спадкоємці подали заявку на родичів, які померли раніше 19 лютого 1999 року.

Ті заявники, які на сьогодні не одержали ніякого письмового рішення МОМ, можуть подати свій запит письмово або елект-

ронною поштою (адреса зазначена нижче).

У ході переговорів досягнуто домовленість про те, що всі питання можна направляти на адресу Маріє-Агнеш Гайне (офіс програм компенсації), Барбарі Симеровій (менеджер відділу примусової праці, програм компенсації). Вони готові надати інформацію кожному заявнику та відповісти на всі питання.

Також можна направляти їм списки ромів, які досі не одержали компенсацію або будь-яке письмове рішення МОМ. Представниці МОМ володіють тільки англійською та німецькою мовами, тому звертання повинні бути написані однією з цих мов.

У такий спосіб наразі ми вийшли на зв'язок безпосередньо з відділом, який відповідає за виплати з примусової праці.

Нижче вказуємо контакти відділу та прізвища осіб, у яких можна отримати всю необхідну інформацію.

Контакти представниць МОМ: Marie-Agnes Heine (Compensation Programme) tel +41225928220 e-mail: mheine@iom.int Barbara Simerova (German force labour, Compensation Programme) tel +4122/7179360 E-mail: bsimerova@iom.int

Юлія Кондр

ROM-APRES

Виставка в Празі

У кінці травня в столиці Чехії, в Національній галереї, відкрилася виставка фотографій "Голокост ромів: генцид ромів та сінті та расизм у сучасній Європі".

Мета виставки - висвітлення нових аспектів історії Другої світової війни, які наразі замовчуються. Адже лише з минулого десятиріччя історія ромського Голокосту почала серйозно досліджуватися.

Ця виставка розповідає про півмільйона ромів, які були знищені у концтаборах.

Виставка була підготовлена Німецьким державним архівним Центром ромів та сінті, який розташований в Гейдельберзі, а її показ у Празі був профінансований Комітетом з компенсації ромам - жертвам Голокосту.

Під час відкриття виставки виступила Джанна Врбова, бабуся та дідусь якої були інтерновані в концтабір міста Лету, де і народився її батько. "Я сподіваюся, що люди, які відвідають цю виставку, більше не говоримуть про те, що ромі померли в концтаборах тільки тому, що вони не дотримувалися пліни. Ці 80 фотографій показують, що ромі перебували в жалких умовах".

На відкритті виставки виступив також голова Комітету з компенсації ромам-жертвам Голокосту в Чеській Республіці

Сеняк Ружічка. "Коли ви роздивляєте ці фотографії, ви бачите, що ці ромі були інтелектуальними людьми, що вони мали свої моральні цінності, були освіченими, володіли традиційними ремеслами і що їхнє проживання було легальним, - сказав він. - Хоча і в наші дні ми чуюмо виступи представників профашистських груп, які стверджують, що тоді ромі були брудними, крадіями, і за це їх необхідно було знищувати".

Директор ліги прав людини Гвендолін Альберт відзначив, що "дійсно, останнє десятиліття показало, що історія ромів, знищених у концтаборі Лету, вимагає створення меморіального центру на цьому місці, де наразі розташована ферма для вирощування свиней".

ОФІЦІНІ ВІДПОВІДІ

Holocaust
Victim Assets
Programme
SWISS BANKS

Термін подачі заяв закінчився 31 грудня 2001 року. Нові заяви більше не приймаються.

1. Відповідно до Угоди про врегулювання, досягнуто в 1999 році між жертвами Голокосту, які залишилися живими, і Швейцарськими банками, Міжнародна Організація з Міграції (МОМ) була призначена Окружним судом Сполучених Штатів Америки Східного Округу М'яно-Йорк як організація, яка здійснює аналіз позовних заяв і виплату компенсації. Фонд Врегулювання в розмірі 1,25 мільярдів доларів США призначений для виплати компенсації особам, які залучалися до рабської праці, а також деяким іншим категоріям жертв нацистського режиму.

2. З метою пошуку визначених жертв в об'єкті нацистських переслідувань і обробки позовних заяв, МОМ заснувала Програму Майнових Позовів Жертв Голокосту (до Швейцарських Банків). МОМ проводить виплати компенсації тим особам, які належать до однієї або кількох із трьох категорій, визначених у рамках Угоди про врегулювання зі Швейцарськими Банками.

3. Відповідно до Угоди про врегулювання класового позову, підписаної Швейцарськими банками позивачами і відповідачами, а також відповідно до Плану розподілу, схваленого спеціальним судовим розпорядником Джудео Грібетт, прийнятим Окружним судом Сполучених Штатів Америки і підтриманим Апеляційним судом США, МОМ розрізняє такі категорії. До Рабської Праці Категорії I належать особи, які були жертвами або об'єктами переслідувань, оскільки вони були представниками національності рома, свідками Єгови, гомосексуалістами, фізично або розумово неповноцінними і при цьому намагалися втіхати у Швейцарію з метою уникнути нацистського переслідування і яким було відмовлено у в'їзді у Швейцарію, або ж вони одержали дозвіл на в'їзд у Швейцарію, але були заарештовані, піддані жорстокому поводженню або іншого роду переслідуванням. Претенденти на виплату компенсації, які отрима-

ли дозвіл на в'їзд у Швейцарію, але були заарештовані, піддані жорстокому поводженню або іншого роду переслідуванням, можуть отримати одноразову виплату в розмірі 725 доларів США. Претенденти на виплату компенсації, яким було відмовлено у в'їзді у Швейцарію, або ж вони одержали дозвіл на в'їзд у Швейцарію, але згодом були вислані з країни, можуть отримати одноразову виплату в розмірі 3625 доларів США. Претенденти на виплату компенсації, яким спочатку було відмовлено у в'їзді у Швейцарію, або ж вони були вислані з країни, але які пізніше одержали дозвіл на в'їзд у Швейцарію і були заарештовані, піддані жорстокому поводженню або іншого роду переслідуванням, можуть одержати одноразову виплату в розмірі 4350 доларів США.

4. Останній термін подачі документів у МОМ з Програми Майнових Позовів Жертв Голокосту (до Швейцарських Банків) завершився 31 грудня 2001 року. МОМ отримала понад 58000 заяв 11 мовами. 40500 заяв були подані за групою "Рабська Праця Категорії I", 16500 заяв - за групою "Рабська Праця Категорії II" і 1000 заяв за групою "Категорія Біженці". З отриманих заяв 12000 - заяв від представників національності рома, поданих в рамках Німецької Компенсаційної Програми за Примусову Працю, фінансованої Німецьким урядом і Німецькими промисловими підприємствами.

5. Лише близько 40 % з отриманих заяв підпадають під критерії виплати компенсації. Остан-

тнє рішення про виплату компенсації приймається Окружним судом Сполучених Штатів Америки Східного Округу М'яно-Йорк. МОМ готує рекомендацію в Суд з кожної окремої позовної заяви, беручи до уваги інформацію й докази, надані разом із заявою, архіви дослідження, списки концентраційних таборів та існуючі історичні документи.

6. До березня 2006 року понад 18000 заявників були рекомендовані на виплату компенсації в загальному розмірі 26 мільйонів доларів США.

7. Ті заявники, які не згодні з рішенням Суду, залежно від категорії, мають право оскаржити дане рішення в незалежному Апеляційному органі МОМ або в Незалежному інспекторі з апеляцій.

8. МОМ планує завершити Програму Майнових Позовів Жертв Голокосту (до Швейцарських Банків) до вересня 2006 року. Гуманітарні й соціальні програми

9. У контексті Категорії "Награбоване Майно" Угоди про Врегулювання, відповідно до Плану Розподілу, МОМ була уповноважена виплатити 20,5 мільйона доларів США нужденним і старим представникам національності рома і сінті, свідкам Єгови, гомосексуалістам, фізично або розумово неповноцінними, які були жертвами або об'єктами нацистських переслідувань.

10. У рамках Гуманітарних і Соціальних Програм, МОМ фінансувала проекти, які виконувалися постачальниками послуг, що мають досвід роботи з даними гру-

пами бенефіціарів. Ці Програми не мали стосунку до вищезгаданих заяв. Вони забезпечували матеріальну допомогу й різні послуги, тобто забезпечення харчовими продуктами, одягом, гігієнічними пакетами, медичне і стоматологічне забезпечення, лікування вдома, юридичні консультації, соціальну підтримку, допомогу в зимову пору року, гігієнічні пакети, а також термінову фінансову підтримку.

11. 81 проект був здійснений у 17 країнах (Австрія, Білорусь, Хорватія, Чеська Республіка, Франція, Німеччина, Угорщина, Латвія, Литва, Федеративна Югославська Республіка Македонія, Молдова, Польща, Румунія, Російська Федерація, Сербія і Монтенегро, Сполучені й Україна). Ці проекти забезпечили допомогу в розмірі 32,3 мільйона доларів США (включно з фондами, отриманими в рамках Акта Німецького Фонду) 75840 бенефіціарам (представникам національності рома і сінті, свідкам Єгови, гомосексуалістам, фізично або розумово неповноцінними, котрі були жертвами або об'єктами нацистських переслідувань).

Для одержання додаткової інформації зв'яжіться, будь ласка, з МОМ:

IOM Compensation Programmes
17, route des Morillons - P.O.
Box 71, CH-1211 Geneva 19,
Switzerland
Hotline: +41-22-5928230, Fax:
+41-22-7986150
E-mail: compensation@iom.int,
Internet:
www.swissbankclaims.iom.int

ВІДОМОСТІ ПРО ПРОГРАМУ

Майна Жертв Голокосту (Швейцарські банки)

IOM International Organization for Migration
OIM Organisation Internationale pour les Migrations
OIM Organización Internacional para las Migraciones

ЦІКАВІ БУВАЛЬЩИНИ

Всевишній покарав злодійку

О Девлоро мардас ла човрашка

Проте повірили жінці, яка разом із ромом їздила за продуктами. Знаючи, що до ромів ставлення споконвіку недовірливе, вона відверто заявила, що м'ясо кровром.

Бідний ром розхвилювався так, що ледве инфаркт у нього не стався. Почав у голос, піднімаючи очі до неба і призиваючи Бога, посилали прокльони на того, хто вкрав: щоб крадія об землю било, щоб гавкав він, як собака, і нявкав, як кіт. Якщо Бог чує, як його, рома, безвинно оббрехали, щоб покарав ту людину, яка вкрала злощасне м'ясо. А сам, розтривожений до болю в душі, пішов геть від людей. І сталося диво. Та жінка, яка піднімала завдууючу і яка їздила з ромом підводою за продуктами, та жінка, яка голосно говорила людям, що "циган украв м'ясо", через кілька хвилин упала на землю, у неї пішла піна з рота, очі витрищала, і вона почала вити і битися об землю. Погукали завдууючого лікарнею. Та чим лікарі могли допомогти? Жінка перед усіма билася об землю і з криком зізнавалася, що це вона вкрала м'ясо і оббрехала невинного, бо у неї скоро мав бути день народження, вкрадене м'ясо їй би дуже згодилося. Жінка благала допомогти їй весь час кричала, піна йшла з рота. Головний лікар наказав знайти рома і запросив до себе в кабінет.

Коли Олексій Панченко прийшов, той почав умовляти його, щоб зняв з наклепниці чари й прокльони. Ром розгубився і сказав:

"Вельмишановний лікарю, якби я вмів насилати чари і знімати їх, невже ви думаете, я би працював у вашій лікарні візником?". Головний лікар погодився й відпустив його. Усі роми зрозуміли, що Всевишній справедливо покарав злодійку, яка, до того ж, свою вину переклала на безневинну людину.

P. S.

Хочу трохи доповнити від себе оту бувальщину. Вважаю себе віруючим, православним християнином, який за першої ліпшої нагоди їздить Святими місцями не тільки України, а й за кордон, в прочанські поїздки. І багато тагеть грих надивисся я у цих Святих місцях, особливо в Почаївській Лаврі! Туди з'їжджаються "одежжими" хворі з різних кінців світу. Там, у спеціальній церкві після ранніх Літургій проходять так звані вичитки. Коли заходиш у церкву, де проходять ці вичитки, і бачиш, що там робиться з хворими людьми, то чуб може дива стати на голові, аж охоплює тих, хто це бачить. Одержимі хворі вищать, лаються нецензурними словами, у деякого руки зв'язані ззаду навхрест, аби бди не натворили. Віруючі люди знають, що молитви священиків печуть не людей, а нечисту силу, яка вселилася в людей. А вселитися нечиста сила може тільки в грешника, за їхні грихи. Тому так важливо жити у правді й чесно-та.

Володимир Бамбула,
м.Золотоноша
Черкаської області

Ця подія трапилася в семидесятих роках минулого століття. Працював у районній лікарні в місті Каховка поважний ром, у солідних роках був цей чоловік. Працював на гужовому транспорті з кіньми: підвозив продукти для хворих, на кухню. Та ще й виконував якісь інші обов'язки. Прізвисьце цієї людини - Олексій Панченко.

Одного разу захворіла завдууюча їдалнею ці завскладом, яка їздила з ромом отримувати для хворих зі складу продукти. І довелося їхати з іншою працівницею, котра її піднімала.

Коли продукти привезли в лікарню, після перевірки з'ясувалося, що не вистачає кількох кілограмів м'яса. Підозра впала на рома. Було відразу ж забуто, що він працює вже багато років, і ніколи нічого ще не зникало.

Євангеліє від Іоанна Свєнто Бахтало Лав

"Ісус говорив про Духа-Заступника і Вітшителя, Чия сила перетворить апостолів, коли Сина Людського не буде з ними. "Я ще маю багато сказати вам, та тепер ви не можете знести. А коли прийде Він, Той Дух правди, Він вас попровадить до цілої правди".

Олександр Мень, "Син людський", Львів, Монастир монахів студійського уставу, видавничий відділ "Свєнадо", 1994, ст.15.

Монастар

Шєро 16
Мануша авна тє традє Исусох-кєрєн сиклярєнєн
1. Кала Мє пхєндом тумєнди, собє тумє тє на тєлєдєн дє зумєвима.
2. Вытрадєна тумєн синагогєтар, тєй авєла вряма, кала кож-но, ко умарєл тумєн, авєла тє думисєрє, со кодєлєга тирєл бутє вєж Дєвлє.
3. Кадє авєна тє тирє кодєлє-стє, со на уджєнглє нє Дадє, нє Ман.
4. Нє кадє Мє дєдумєнєм тумєнди вєж колє, соб тумє тє вєгєнєсарєн, кала авєла кадєя вряма, со Мє пхєнавєс тумєнди пєла колє. Нє пхєнавєс жє кадє англєнимєстєр колєстє, со слєм тумєнца.
Исусо джєл Пєхкєрє Дадєстє
5. А канє джєв Кодєлєстє, Ко

бичхєлдє Ман, тєй нєко тумєндєр на пхучєл Ман: "Курик джєх?"
6. Нє кодєлєстєр, со Мє пхєндєм тумєнди, загрєсєлєя тумєро иє.
Пєдрєцєрємахкєро авєла тє вуджєлєсарє лємлєя
7. Нє чєчємагє пхєнавє тумєндє: фєдєр вєж тумєндє, соб Мє тє джєв. Нє сєр Мє на джєвє, Пєдрєцєрємахкєро нє авєла тумєндє, нє колє джєвє, тунчє бичхєлєвє Лє тумєндє.
8. И кєлє авєлє, Вєв вуджєлє-сєрєлє лємлєя пєлє бєзєма, пєлє чєчєма тєй пєлє сєндє.
9. Пєлє бєзєма, со нє пєтєн дє Ман.
10. Пєлє чєчєма, со Мє джєв Мурє Дадєстє, тєй канє нє дєкхєнє Ман.
11. Пєлє сєндє, со кєлє лємлє-кєро хулєй сундєсарєдо.

Чєчємахкєро Фєно сєклярєлє чєчємастє
12. Бут со исєн тє пхєнє тумєндє, нє тумє канє нє сєлєнє тє прєлє
13. Нє колє авєлє Вєв, Чєчє-махкєро Фєно, тунчє сєклярєлє тумєн дє чєчєма, кодєлєстє, со нє Еджєно Пєстєр авєлє тє дєдумє, нє дєдумєлє, со шунєлє, и со авєлє англєл, пхєнєлє тумєндє.
14. Вєв вєздєлє пєтєв Мурє кодєлєстє, со Мєндєр лєлє и пхє-нєлє тумєндє.
15. Вєсє, со исєн Дадєстє, Мурє исєн, кодєлєстє, со Мє пхєндєм, со Мурєстєр лєлє и рєзпхєнєлє тумєндє.
16. Сєгє тумє нє удькхєнє Ман, а тунчє упєлє дєкхєнє, колєстє, со Мє джєв Дадєстє.
Пєрєклєд Мєколє Бурлєцкєго тє Олєнє Марчук

РОМ-ПРЕС

"Рому! Не спати!"

Ромська асоціація Чехії звернулася до ромів, закликаючи їх взяти участь у виборах до палати представників, які відбулися днями. "Рому! Не спати! У двері стукають вибори", - такими словами Ромська асоціація хоче привернути увагу ромів до активності у громадського життя. Лише якщо політичні діячі помітять активність ромів, стверджують працівники асоціації, вони також зосередяться на вирішенні ромських проблем - спочатку в своїх політичних платформах, а надалі - в своїх діях.

За останнім переписом населення 2001 року, 700 громадян Чехії ідентифували себе ромами, хоча, згідно з деякими оцінками, їх у країні близько 200 тисяч. Однак політологи вважають, що кількість ромів, які беруть участь у виборах, є традиційно дуже мала. Причина цього, зазначає Ромська асоціація, полягає в тому, що й політичні партії ігнорують щоденні проблеми ромів і не пропонують їхнього вирішення.

Ромська асоціація відзначає, що в деяких регіонах Чехії понад 90 відсотків ромів - безробітні. Ці родини мають величезні борги і виселені зі своїх домовок через їхню несплату, внаслідок чого вони залишилися без будь-яких засобів для існування. Таким чином, у наш час з'являються своєрідні й ганебні гетто для бідних.

Для того, щоб поліпшити ситуацію ромів у країні, потрібна взаємодія обох сторін - як громадянська й політична активність самих ромів, так і зацікавленість у них політиків та партій.

Співробітництво з Україною у сфері ВПК

Греція зацікавлена у співпраці з Україною у сфері військово-промислового комплексу. Про це заявив заступник міністра промислової політики України Віктор Баранчик.

У Львівській області прорвало газопровід

37 тисяч жителів міста Самбора Львівської області залишилися без газопостачання в бу-

динках внаслідок прориву газопроводу середнього тиску діаметром 300 мм. Ведуться ремонтні роботи.

Юценко просить депутатів проявити волю

Президент України Віктор Юценко чекає від нових парламентських інціатив конструктивності, а від самих народних депутатів - налаштованості на ефективну роботу. Як повідомили в прес-службі Президента України, про це він заявив нещодавно в інтерв'ю.

Міноборони сподівається на щере фінансування

Керівництво Міністерства оборони України очікує, що на фінансування Збройних сил України щороку виділятимуть щонайменше 2% ВВП. Як повідомили в управлінні прес-служби Міністерства оборони України, про це міністр оборони заявив у Брюсселі.

У Донецькій області змії напали на підлітків

У лікарню швидкої медичної допомоги Маріуполя (Донецька область) були доставлені двоє підлітків зі зміїними укусами. Один із потерпілих у важкому стані. Як з'ясувалося, підлітків відпочивали за містом і намагалися погратися зі зміями, яких побачили під кущами.

Масове отруєння дітей

У Донецькій області госпіталізували 16 дітей віком від 2 до 5 років. Про це повідомляє прес-служба Міністерства з питань надзвичайних ситуацій. Всі діти потрапили в інфекційне відділення міської лікарні м. Дружівка.

Греки збудують електростанції в Україні

Грецька компанія має намір інвестувати 1,1 млрд євро в будівництво 4 електростанцій в Одеській області. Про це нещодавно заявив заступник міністра закордонних справ Греції Євріпідєс Стіланідєс.

СУМУЄМО

10 квітня на 53-му році життя раптово помер голова ромського національного товариства м.Вугледар Юрій Миколайович Деминєнко. Це була чудова людина, гарний керівник, який багато зробив для ромів. Співчуваємо сім'ї покійного, всім, хто знав та любив Юрія Миколайовича. Глибоко сумуємо разом із родиною та друзями покійного.

Володимир Ніколаєнко,
м.Вугледар

Поради віг Раги Драбаріне кгагаре Рага

з 14 по 27 червня

Овен - знайдіть час трохи відпочити від роботи. Спілкування, на яке раніше у вас не вистачало часу чи сили, зараз додасть вам живої енергії. Завдяки вашій активності, все навколо підвищує швидкість. Бажаю, щоб це не стосувалося автомобіля. У бонус час чекає прибуток. Зверніть увагу на серце та судини. Не перевантажуйтеся.

Телець - робити все й одразу - хіба ж вас це лякає? А втім раджу мати поруч однодумців, які підставлять плече у важку хвилину. Фінансові справи підуть дуже непогано. Проте морально вам буде важкувато. І, тим не менш, створювати свято для інших - ваш обов'язок. Щодо стану здоров'я - може турбувати шлунок та статеві органи. Зверніться за консультацією до спеціаліста.

Близнята - з днем народження! Дуже приємно спостерігати за людиною, яка собою задоволена. Хоча у вас є багато нездійснених мрій, ви на правильному шляху! А гроші просто поруч, потрібно лише трохи попрацювати. В особистому житті ваші турботи будуть відячені. А от з родичами не поспішайте з'ясувати стосунки, можете все з'ясувати. Здоров'я значно поліпшиться.

Рак - гроші, про які ви мріяли давно, нарешті, почали мряти про вас. Та, можливо, вам доведеться змінити роботу чи зайнятися якимсь небудь бізнесом. Спокійному відпочинку завдяки чому думки про важливі справи. Родина живе в автономному режимі, майже окремо від вас. Та моральний зв'язок між вами дуже пильний. Контролюйте роботу печінки та жовчного міхура.

Лев - для людей вашого складу, коли ваші бажання здійснюються можливі навіть поліпшення самопочуття. Тепер саме такий час. Можна заспокоїтися, хоча радити це рано. Матеріальні питання вирішуватися на вашу користь. А от офіційні справи слід відкласти. Родина - ваша підтримка.

Діва - приємна зустріч та подарунки зроблять ваше серце чулим, а розум поступиться інтуїції. У такому стані можна сміливо давати поради родичам та друзям або просто освідитися в коханні. Від вас самих залежить, скільки все це триватиме. Та є одна умова цього блаженства - повна відсутність шкідливих звичок, раджу припинити навіть куріння. Гаманець ваш, однак, трохи потоншає, та найкраще, що зараз є у вашому житті, - це добрі друзі.

Терези - будьте дуже уважні, можливі збитки. Не розслаблятися - ваше гасло на найближчі два тижні. А от яка буде за це винагорода, побачите! Незабаром на вас чекають свята й приємні зустрічі майже кожного дня! Дуже сприятливий час для творчості. Дотримуйтеся раціонального харчування. Коханя почекає, наразі - тільки робота. Не шкодуйте коштів на зручне взуття.

Скорпіон - доля надає вам ще один шанс. Не впеvнена, що він останній, та вважайте, що ви хочете бути щасливими... Добрі стосунки не складаються самі по собі, це наполеглива праця та навіть деякі жертви з вашого боку. Контролюйте роботу печінки, не зловживайте жирною їжею.

Стрілець - щастя - це те, що ми відчуваємо серцем, це - наше ставлення до життя. Можна дощук ради, а можна через нього сумувати. Вам, незважаючи на обставини, потрібно тримати себе в руках та гарно виглядати. Відпочиніть те що горіло, а суперечки не стосуються вашої особистості. Здоров'я міцне, проте можливі застуди захворювання.

Козеріг - керівна роль та творчі обдарування людей вашого знаку давно відомі. Відзначити представник Козерігів - Микола Слєпченко! Та розуміння того, що поруч тех талановиті люди, допомагає вам їх підтримати. Особистим життям заради роботи жертвувати не варто, а от посаджання присьного з користям можливі. В особистому житті чекайте поліпшення стосунків з тим, хто давно поруч. Органи дихання бажано перевірити.

Водолій - для вас це зривковий період. Роботи багато, до того ж, вона не безкоштовна. Родина під контролем. Стоматолога, сподіваюся, ви все-таки відвідали. А от підтвердження вашої геніальності, аплодисменти вам ще потрібні. Тому не пропустіть нагоди публічного виступу. На вашу допомогу чекає кохана людина. Стережіться алергії.

Риби - ви ніколи не намагалися писати романи? Спробуйте. Або хоча б детективи в стилі Агати Крісті. Подорож та зустріч з давніми приятелями буде приємною, але вам доведеться примирити дві сторони. Матеріальне становище не найкраще. Гроші, витрачені на навчання, це дуже похвально! Намагайтеся раціональніше харчуватися та мати добрий настрій.

РОМАНИЯ

Газета Закарпатського ромського культурно-просвітнього товариства

Реєстраційне свідоцтво серія КВ №5877 від 20.02.2002 р.

Газета виходить за підтримки Європейської комісії та Інституту Відкритого Суспільства (м. Будапешт)

Шеф-редактор **Аладар АДАМ**
Редактор **Євгенія НАВРОЦЬКА**

Редакція не завжди підписує позицію авторів. За точність наведених фактів відповідає автор. Редакція збирає за собою право виправляти помилки і скорочувати матеріали.
Повний або частковий передрук матеріалів дозволяється лише з посиланням на "Романія Я"

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ: 88000, м.Ужгород, вул.Дунаєвського, 18, телефакс (03122) 61-39-56.
E-mail: ry@mail.uzhgorod.ua
http://www.romaniya.uz.ua

Видруковано в Ужгородській миській друкарні, вул. Руська, 13.
Умовн. друк. арк. 2,5. Тираж 2500. Зам. № 42,85

НА ДОПОМОГУ РОМСЬКИМ НЕДІЛЬНИМ ШКОЛАМ

ДИВОВИЖНА ДРУЖБА

Люблю я бродити по лісі, слухати зелений шум дерев, коли здається, що кожне дерево шумить на свій мотив, на свій лад. Сосна сухо виспіває вгори, бо кризь віти її з присвистом пролітає вітер. Дуб густо шелестить, наче з металевим гудінням. Ніжно, мрійно ворухать своїм листячком осика і верба...

Ось чому я не пропускаю можливості побувати в лісі у знайомого лісника. Там я всі стежки і всі чудові галлявини знаю.

Приїхав я до нього й цього літа і був вражений дивовижною дружбою.

Лісник знайшов лисячу нору, розкопав її і забрав лисенят. Одвіз він їх у зоопарк, а собі одного залишив. Лисеня стало зовсім ручним, стрибало людям на руки, а особливо любило свого господаря. Коли вже лисеня підросло, довелося посадити його на ланцюг у дворі. А щоб собаки його не розірвали - обгородили дротяною сіткою...

Ми знаємо казочку про те, як лисиця ввіймала півня і понесла кудись світ за очі, щоб поласувати курятиною. Насилу півень обманув ту лисицю. Та відомо ж і те, що ніколи не пропустить лисиця можливості вкрасти курку, особливо взимку.

А тут я натрапив на зовсім інше... Повів мене мій знайомий лісник показати своє лисеня. А воно вже й величеське. Кинулося до свого господаря, сквачило стіха, лащитися.

За нами вбігло рябеньке кошенятко і вже величезний півень, червоний, мов огонь, хвіст, як верзол.

- Оце дивиться, нерозлучні друзі, - каже лісник.

- З півнем у дружбі? - здивувався.

- Атож... Ось вийдемо, подивитесь.

Лісник ще поглядів свого вихованця, і ми вийшли із загорожі. Стоїмо, дивимось. Лисеня лягло біля своєї будки. Кошеня притулилося до нього, а півень і собі підійшов і сів з другого боку, щось там, сидячи подзьобує.

- Ну як вам? - питає лісник і сміється. - Сам уперше в житті таке спостерігав. І уявіть собі, коли довго немає півня чи кошенят, лисеня сумно сквачить, неначе кличе їх. А тільки з'являються, веселішим стає, спокійно собі лежить як оце зараз. А півень йому й наспіває. А кошеня й ночує з ним у конурі або просто на землі, притулюється близьенько і муркотить собі...

ІГРИ З ПРИСЛІВ'ЯМИ І ПРИКАЗКАМИ

Пропонуємо читачам подумати, яка з цих приказок зайва

Мова без прислів'я, як борщ без солі.
Чіб бі лавеско, сар борщю бі лонеско.

Прислів'я сказав - дорогу показав, приказку сказав - душу розрадив.
Лав пгендан - дром сїкадан, парамісі пгендан е вовді лошайлас.

У легковажної людини язик довгий.
Ко ковло мануш е чїб лунго.

Прислів'я, як правда: усім потрібне.
Лав, сар чачиле: саворенге тробуй.

(евієє - владі)

ШУКАР АМАЛИПЕ

Камав ме те пїрав андо веш, те шунав зелено ганго вешеско, кана сако копачи башавел пєскері гилі. Сосна шувєкс гілявел опре, ке круял е балвал пгурдлє. Дуб густо ле патренца разі, сар саструне гангеса. Кїйнешо разі пєскере патрянца е осика ай е верба.

Анда кодо ме камав о веш ке мїро пїнджардо вешеско мануш. Кготе ме джанав са е цїне дромора.

Авілем ме ке лєсте дїкглєм лєско лачо амалїпе. Вєшєскєро аракглас ровкакі грєпа, гунадас ла аврі ай лас ле цїкнорєн ровкїєн. Інгєрдас лєн андо зоопарко, ай єкгєс ашадас пєске. Рєвкїца кєрдїлас сар кєгуртї, хутєлас лє манушенгє пре васта, ай май фєдєр камєлас пєскєре хулєс. Кана е ровка аврі барїлас, мусай сас ла ту шувєкс про ланцо анде удвара. Гой те на хан ла е джукєла - круял латє шутє сїрмакі сєтка...

Аме джанєс е парамїсі пала ровка, сар вай хутїлдас лє башєс, ай інгєрдас лєс дур, гой те хал лєс. Пре зор о башно хєхадас ла ровка...

Аме кодо джанєс гой е ровка барї чєврї ке вєй фєрї івєндє чєврєл.

Ай ме кгадє дїкгав кавєр бутї...

Сїкавел мангє о вєшєскє амал ла ровка. Ай вєй абє борорї. Нашлас кє пєскєро хулєл, сар цїно чгаворє. Пала амєндє нашєл аврі е муца суро, ай о баро башно, лєло, сар яг.

- Кадала, сар амала, - пгєнєл о вєшєскєро.

- Лє башнєса андо амалїпє? Муцїсайлас.

- Кадє... Тє камєс ав дїкг.

Вєшєскєро дїкгєл пре ровка, гєйлам аврі анда удвара, тєрдїлам ай дїкгас. Рєвкє пашлїлас паша пєско кєрєрє. Е муца пашлїлас паша лєсте, ай о башно пашлїлас пре кавєр пїр паша лєсте.

- Ну сар тумєнгє? - пгучєл о вєшєскєро ай асал.

Кєркєрє андо джївїпє мє дїкгав кадє. Дє тут пїндє, кана най о башно вай е муца. Ла ровкає най мїшто вєй рєвел, бїтєм вєй лєн акгєрєл. Ай кана вєн авєн аврі, вєн лєшан єкг єкгєскє. Ай о башно лєнгє гілявел. Ай е муца лєса сєвел, вєй пашлїєл лєса пре пгув паша лєсте.

- Сам уперше в житті таке спостерігав. І уявіть собі, коли довго немає півня чи кошенят, лисеня сумно сквачить, неначе кличе їх. А тільки з'являються, веселішим стає, спокійно собі лежить як оце зараз. А півень йому й наспіває. А кошеня й ночує з ним у конурі або просто на землі, притулюється близьенько і муркотить собі...

- Ну як вам? - питає лісник і сміється. - Сам уперше в житті таке спостерігав. І уявіть собі, коли довго немає півня чи кошенят, лисеня сумно сквачить, неначе кличе їх. А тільки з'являються, веселішим стає, спокійно собі лежить як оце зараз. А півень йому й наспіває. А кошеня й ночує з ним у конурі або просто на землі, притулюється близьенько і муркотить собі...

- Сам уперше в житті таке спостерігав. І уявіть собі, коли довго немає півня чи кошенят, лисеня сумно сквачить, неначе кличе їх. А тільки з'являються, веселішим стає, спокійно собі лежить як оце зараз. А півень йому й наспіває. А кошеня й ночує з ним у конурі або просто на землі, притулюється близьенько і муркотить собі...

- Сам уперше в житті таке спостерігав. І уявіть собі, коли довго немає півня чи кошенят, лисеня сумно сквачить, неначе кличе їх. А тільки з'являються, веселішим стає, спокійно собі лежить як оце зараз. А півень йому й наспіває. А кошеня й ночує з ним у конурі або просто на землі, притулюється близьенько і муркотить собі...

Переклад Аладара Адама

РОМАНИ ХАВЕНІНА

Вареники з ягодами

Замісити тісто на яйцях (можна брати тільки білки) і воді, розкачати і вирізати чаркою кружечки, наповнити їх будь-якими ягодами, посипати цукром і зліпити. Шви вареників змастити білком, щоб вони не розварилися, коли ягоди пустять сік. Варити у киплячій воді на сілї з цукром і сметаню.

Пішога муренца

Гамїс є хумєр пре анре (шай лєс фєрї е белкї) про паї, улєвєс ай чїнгєрс кувчєса цїне ротатї, пгєрдїєрс лєн мурєнца, опрал шорєс гугло (цукорє) пала кодо шувєкс кєтанє о агєра е пішогєтє мєкєсє блєкєса, гой вєн тє на розтадїєн, кана є мурї муєна соко. Кїравєс андо пгєбардо паї, шувєс пре мєсєла цукрєса ай сїнтєнаєса.

ПГЕРАСА

- Мішку, чому ти завжди відповідаєш на запитання запитаннями?

- А ти як думаєш?

- Мішку, сестер ту пгєнєс пре ворба ворбасє?

- Ай ту сар думїнєс (пїндїс)?

